

هویت شهری

برزو نجم طهرانی

www.ketab.ir

به نام خداوند جان و خرد

[illegible]

هویت شهری

برزو نجم طهرانی

ویرایش و صفحه آرایی: بهاره حسینی

طراحی جلد: رضا بهشتی پور

شایک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۰-۰۰۱۴-۳

قطع و تعداد صفحات: ۱۳۲ صفحه رقعی

جای اول: بهار ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۳۰۰۰۰ ریال

ناشر مولف: برزو نجم طهرانی

دیرست

فصل اول: رابطه‌ی تغییرات کالبدی فضاها‌ی نوستالژیک شهر در این‌همانی نام‌های سیاسی و امنیت روانی شهروندان	۵
فصل دوم: ایران‌های مختلف، تین شهرنشینان جهان	۳۶
فصل سوم: شهر ایرانی - در متون کهن	۴۵
فصل چهارم: نام قدیمی چند شهر ایرانی	۵۳
فصل پنجم: وصف شهرهای ایران - در قرن چهارم	۵۷
فصل ششم: از شار تا شهر	۶۳
فصل هفتم: خانه در شهر ایرانی	۷۷
فصل هشتم: فقدان شهر	۸۳
فصل نهم: سبک‌های شهرسازی در ایران	۱۰۷
فصل دهم: طرحی از کالبد شهر ایرانی	۱۱۵
فهرست منابع	۱۳۰

فصل اول: رابطه‌ی تغییرات کالبدی فضاها نرسد مالژیک شهر در این همانی و احساس تعلق و امنیت، روانی شهروندان

دیباچه

در این کتاب تلاش بر آن شده است تا مفاهیم احساس تعلق، این همانی و هویت
بازشناسی شود و رابطه‌ی این مفاهیم با شهر فضاها، شهری و منظر و نمای شهری بازگو
شود.

آنچه که احساس تعلق ایجاد می‌کند اعم از اینکه یک دیوار یا یک شخصی باشد یا یک
المان شهری در احساس امنیت روانی تأثیر مثبت ایجاد می‌کند. این احساس با تغییرات
کالبدی، تغییر نام مکان‌ها، تغییرات در نحوه‌ی استفاده از مکان و سایر عوامل ایجاد می‌شود.
امروزه در مطالعات ارزیابی طرح‌های شهری، ارزیابی تأثیر اجتماعی / روانی به عنوان بخش
جدایی ناپذیر مطالعات در آمده است که در سال‌های اخیر در ایران نیز مورد توجه قرار گرفته
است.

در این کتاب با نگاهی به ابعاد هویت شهری و ابعاد هویت بخش کالبدی شهر، عوامل
مؤثر در سیمای هویت شهر بازشناسی شده است.

سطوح مختلف حس مکان از بی تفاوتی تا وفاداری می‌تواند وضعیت هر مکان و کیفیت

ایجاد حس تعلق را نشان دهد. آنچه که شاکله‌ی هویت شهری است در برخی عناصر نظیر میدان، خیابان و محله می‌تواند بخش مهمی از خاطره‌ی ذهنی را ایجاد کند.

در شهر تهران محلات به تقسیمات کشوری تحت عنوان مناطق شهری استحاله شده‌اند. خیابان‌ها تحت تأثیر طرح‌های تعریض قرار می‌گیرند و میدان‌ها برخلاف جهت پیام‌مداری اصلاح هندسی می‌شوند تا جای بیشتری برای عبور خودروهای شخصی در دسترس عموم حمل و نقل عمومی مکفی ایجاد شود.

این عوامل خال شدن شهرها از احساس تعلق نقش بارزی دارند. علی‌الخصوص در بافت فرسوده که ابعاد فرسودگی آن فرسودگی عملکردی محسوب می‌شود، خانه‌های مسکونی قدیمی از دست‌اندازهای ناگهانی در محله و خیابان و میدان و ... تخلیه می‌شوند تا المان‌های تاریخی - فرهنگی شهر به فضاهای بی‌دفاع شهری تبدیل شوند و شب‌مرگی گریبان‌گیر، آکنه‌ی شهر، شود.

هویت همهی ویژگی‌هایی است که موجودی را از دیگری متمایز می‌سازد. زمانی که فرد نتواند میان خود و دیگران تفاوتی بی‌کند دچار اختلال در سیستم شناختی خود می‌شود. مؤلفه‌هایی که هویت را می‌سازند از خصایص ظاهری تا اشکال اندیشه و تجربیات زیسته، به‌طور کلی جهان‌وسعی را شامل می‌شوند. محیط زندگی و رابطه‌ی متقابلی که میان انسان و فضا وجود دارد مسئله‌ی مهمی در این رابطه است. از آنجاکه اکثر جمعیت‌های انسانی امروزه در شهرها ساکن هستند؛ پرداختن به هویت شهری بسیار حائز اهمیت است. (ریاحی پور، نسرین) اما این واقعیت است که شهروند خوب، شهری خوب می‌خواهد که بتواند زندگی را برایش زیبا، روحش را متعالی و ارتباط او را با محیط پیرامونش گسترده کرده و در نهایت او را به انسانیت انسان سوق دهد و وحدتی در کثرت را در اجتماع فراهم آورد. این میل ذاتی انسان بوده و هست که در قالب توجه انسان به تمدن رخ نمایانده است. «ویل دورانت» معتقد است: «تمدن را می‌توان به شکل کلی

آن، عبارت از نظم اجتماعی دانست که در نتیجه وجود آن، خلاقیت فرهنگی امکان پذیر می شود و جریان می یابد. عدم نظم عقلایی، آشفتگی اجتماعی را در پی خواهد داشت و استمرار آن در نهایت موجب از هم گسیختگی پایه های نظم اجتماعی می شود». (وکیلی، مهدی)

همان طور که در اسباب کشی از خانه ای به خانه ای دیگر به غیر از هزینه ها و فعالیت هایی که مستلزم آن است، تغییر در مکان، چگونگی دسترسی به محل کار و تحصیل و تغییر ابعاد و بوی فضای خانه تأثیر منفی بر احساس امنیت روانی افراد می گذارد، این تغییرات در مقیاس فضایی شهر، به مراتب جامعه ی بیشتری را تحتی لشاع قرار می دهد. این آسیب ها در امنیت روانی، گروه های مختلف متفاوت است و تحقیقات سالمدان، کودکان، معلولین و زنان، آسیب را برتر شناسایی کرده اند.

(SIA) به مثابه بخشی از فرآیند ارزیابی تأثیر محیطی (EIA) به منظور تحلیل پیامدهای یک طرح توسعه ای بر روی افراد و اجتماعات و همچنین به منظور تعدیل و تخفیف پیامدهای منفی و افزایش پیامدهای مثبت صورت می پذیرد. در عین حال، ارزیابی تأثیر اجتماعی چارچوبی برای مدیریت تغییرات اجتماعی است. دستورالعمل ارزیابی و پیوست اجتماعی- فرهنگی، (۱۳۸۸: ۳). از طرف دیگر می توان گفت: یکی از پیامدهای طرح بحث توسعه پایدار و برشمردن مصادیق پایداری، تلاش برای ارزیابی این گونه اقدامات توسعه ای از زاویه مطالعات بین رشته ای با محوریت ابعاد اجتماعی است. این مطالعات امروزه «ارزیابی تأثیر اجتماعی» یا در زبان فارسی «اتا» نامیده شده اند. بین ساده تر؛ پروژه های خاص، پیامدهای مهمی بر روی مردم دارند که این پیامدها ملاحظات بیشتری می طلبد. پیامدهای اجتماعی معکوس و ناخواسته می تواند منافع پیش بینی شده یک طرح توسعه ای را کاهش دهد و حتی در صورت شدت زیاد پیامدهای منفی، اعتبار طرح را زیر سؤال ببرد. (عبدی، مجتبی)

پروژه‌های بسیار زیاد و متنوعی در عموم شهرهای کشور به ویژه کلان شهرها در حال مطالعه و اجرا و بهره‌برداری هستند، از جمله‌ی این پروژه‌ها خیل عظیم پروژه‌هایی است که به اصلاح هندسی یا طرح تعریض معابر شریانی و سایر تغییرات کالبدی ارتباط دارند. این همه، با وجود آنکه تأثیرات مثبت قابل‌سنجشی دارند اما در بعضی موارد با مفاهیم شهرسازی و نگاه اجتماعی و زیست‌محیطی به آن در تناقض قرار دارند. اصلاح هندسی در بزرگراه‌ها و تقاطع در مدت زمان کوتاه که شاید بتواند تأثیر مثبت ۵ درصدی مورد نظر مسئولین شهری در روانی ترافیک شهری را به دنبال داشته باشد، این شائبه را به وجود می‌آورد که آیا همه‌ی مطالعات لازم از جمله مطالعات ارزیابی تأثیر اجتماعی، برای اجرای آن صورت پذیرفته است؟

آیا در این اصلاحات، طراحی که کلنگ زده می‌شوند لحاظ می‌شوند و اصلاحات آن تأمین‌کننده‌ی نیاز معلولین و سالمندان و کودکان و نابینایان خواهد بود؟ خوانایی شهری، احساس تعلق، نقش نشانه بودن بوسه‌ای از یک تقاطع و هویت شهر و شهروندان و احساس این همانی فرد با محیط را تا چه میزان تحلیلی شایع قرار می‌دهد؟

زمانی که صحبت از تعریض ۳ خیابان شریانی ۱۰۰ متری، اراضی به میان می‌آید و تنها مسئله، تملک این پلاک‌ها تلقی می‌شود در عین حال که عبور از روان‌سازی ترافیک، کاهش سرانه‌ی بافت فرسوده را به عنوان مزیت جانبی طرح عنوان می‌کنند. آیا به این‌که خیابانی به عمر ۱۰۰ سال با همین رابطه از توده و فضا و با همین فرم و نشانه‌ی سطر ۳۶۵۰۰ روز خاطره را از سر گذرانده توجه کرده‌ایم؟ آیا این پلاک‌ها که در قالب یک طرح، خشک و تر با هم تخریب می‌شوند همگی فاقد ارزش تاریخی و فرهنگی و زیبایی شناختی و هنری هستند؟ آیا این‌ها نشانه‌هایی نیستند که در بازشناسی محیط شهری به عنوان فضایی معرفه و نه ناشناخته در اذهان شهروندان تعبیه شده‌اند؟

میزان اهمیت احساس تعلق و این همانی و هویت‌یابی متناسب با تغییرات فضای

شهری که گاه شهر را از تعدد پروژه‌ها به کارگاه ساختمانی بزرگی تبدیل می‌کنند دغدغه‌ی این کتاب است. وزن اهمیت خاطره‌ها در مطالعات ارزیابی تأثیر اجتماعی (اتا) نیاز به باز تعریف دقیق و معیارمند دارد.

آنچه اصلاح در بافت و فرم شهر می‌نامیم در بسیاری موارد کوتاه‌مدت پای پیاپی‌ها از حضور در خیابان، به نفع لاستیک‌های خودروهاست و کلنگ‌هایی در خشت و آجرها و گچ‌بری‌های تاریخی و زیبایی، که به نفع کامپوزیت منهدم می‌کنند. در این تحقیق تلاش شده تا مفاهیم احساس تعلق و این همانی و هویت تعریف شود و رابطه‌ی آن‌ها با احساس امنیت فرد در شهر با توجه به میزان تغییرات شتابان ناشی از طرح‌های توسعه شناسایی شود.

اینکه آیا تغییرات کالای تأثیر می‌گذارد در میزان احساس تعلق، هویت و امنیت روانی نقش دارد می‌تواند به پارامتری در تحقیقات ارزیابی تأثیرات اجتماعی (اتا) تبدیل شود که معیارها و سنجه‌های آن باید بتواند در این ارزیابی‌ها به صورت عملی جای خود را باز یابد.

این همانی در شهر

شهر حاصل تکامل تاریخی و طبیعی جوامع انسانی است. و در مکانی طبیعی قرار دارد. از این رو هویت یک شهر با پیرامون آن آمیخته است. احمدی خمسخی، اعظم

هویت یا این همانی شخصی از این بحث می‌کند که شخص در زمان و مکان خودش در زمان ۲۳ به چه ملاکی یکی است؟ برای مثال، با چه معیاری حکم می‌کنیم که سامان امروز همان سامانی است که دیروز با او به کلاس رفتیم؟ برخی از فیلسوفان ذهن ملاک این همانی شخصی را استمرار جسمانی شخص دانسته‌اند و برخی نیز ملاک این همانی را استمرار روانی می‌دانند.

در جامعه امروز شهری برای دستیابی به توسعه پایدار شهر، محلات بنیادی‌ترین

عناصر شهری و حلقه واسط بین شهر و شهروندان می باشند. از گذشته های دور محله های شهرها در شکل دهی و سازماندهی امور شهری جایگاه ویژه داشتند. هر محله با ارایه خدمات روزمره مورد نیاز خود و با ایجاد نمادهای محله ای و ویژگی های خاص موجب می شد ساکنان آن نوعی احساس تعلق و نوعی هویت داشته باشند تا جایی که هر شهروند با نام محله ای که در آن می زیسته شناخته می شد.

(محمدی خمسخی، اعظم)

نظریه های ذهن همانی نظریه ای در فلسفه ی ذهن است که بر مبنای آن، حالت ها و فرآیندهای ذهن، همان حالت ها و فرآیندهای مغزند. به طور مثال، زمانی که چیزی را می بینید یا ردی را تجربه می کنید، این حالت های ذهنی باعث فعالیت های مغزی می شوند. بر مبنای نظریه ای اینسانی، این گونه نیست که این حالت ها چیزی فراتر از فعالیت های مغزی باشند و تطابق فعالیت ها همراه شده باشند، بلکه این حالت های ذهنی دقیقاً همان حالت های مغزی هستند.

هویت فرهنگی و اجتماعی در تداوم حیات اجتماعی انسان نقش مهمی را در انجام وظایف و مسئولیتهای اجتماعی و شهروندی ایفا می کند. هویت فرد در گرو برآیند متناسب و مناسبی از سایر هویت های وی از جمله هویت فرهنگی و اجتماعی است. هویت اجتماعی و فرهنگی نیز در گرو برخورداری از شرایط مناسب زیستی به ویژه زیستی اجتماعی و فرهنگی است. به گونه ای که بتواند منشاء خاطره برای فرد گردد.

احساس تعلق اجتماعی نیز مبنای احساس مسئولیت و به دنبال آن مشارکت در توسعه

شهری و منطقه ای است. (محمدی خمسخی، اعظم)